

DZIENNIK URZĘDOWY

MINISTERSTWA PRACY, PŁAC I SPRAW SOCJALNYCH

Rok VI

Warszawa, dnia 4 sierpnia 1977 r.

Nr 6(54)

T R E Ś Ć

Poz.

Str.

WARUNKI PRACY

11. zarządzenie nr 18 Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 28 lipca 1977 r. w sprawie sporządzania projektów planów i planów poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy załóg pracowniczych oraz projektów planów i planów rehabilitacji zawodowej 25

WARUNKI PRACY

11.

ZARZĄDZENIE Nr 18

Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych
z dnia 28 lipca 1977 r.

w sprawie sporządzania projektów planów i planów poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy załóg pracowniczych oraz projektów planów i planów rehabilitacji zawodowej.

Na podstawie § 3 ust. 4 uchwały Nr 95 Rady Ministrów z dnia 1 lipca 1977 r. w sprawie trybu i terminów opracowania projektu narodowego planu społeczno-gospodarczego i budżetu Państwa na rok 1978 oraz w związku z pkt 6 rozdz. XIV załącznika Nr 1 do zarządzenia Nr 11 Przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów z dnia 20 czerwca 1977 r. w sprawie instrukcji dla ministerstw i urzędów wojewódzkich do opracowania projektu narodowego planu społeczno-gospodarczego na rok 1978 – zarządza się co następuje:

§ 1

Ustala się i wprowadza:

- 1) instrukcję w sprawie sporządzania projektów planów i planów poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy załóg pracowniczych, stanowiącą załącznik nr 1 do zarządzenia,
- 2) instrukcję w sprawie sporządzania projektów planów i planów rehabilitacji zawodowej pracowników ze zmniejszoną sprawnością do pracy, stanowiącą załącznik nr 2 do zarządzenia.

§ 2

Traci moc zarządzenie nr 14 Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 2 lipca 1975 r. w sprawie sporządzania programów i planów poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy załóg pracowniczych (Dz.Urz. MPPiSS z 1975 r. Nr 8, poz. 19 i z 1977 Nr 1, poz. 1).

§ 3

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

Minister Pracy, Płac i Spraw Socjalnych T. Rudolf

Załączniki do zarządzenia Nr 18
Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych
z dnia 28 lipca 1977 r. (poz. 11)

Załącznik Nr 1

INSTRUKCJA

w sprawie sporządzania projektów planów
i planów poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy
załóg pracowniczych.

I. Ogólne zasady

1. Plany poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy załóg pracowniczych stanowią część rocznego planu społeczno-gospodarczego. Poszczególne zadania określone w tych planach powinny być odpowiednio uwzględnione w innych rozdziałach i wzorach planu społeczno-gospodarczego (np. planu wdrażania postępu technicznego, inwestycji, kapitalnych remontów, kosztów własnych i finansów).
2. Podstawowym celem opracowania planów jest stworzenie odpowiednich warunków do zmniejszenia ilości wypadków przy pracy, poprawa zdrowotności załóg pracowniczych, zmniejszenie uciążliwości pracy oraz dostosowanie warunków pracy do psychofizycznych właściwości człowieka, podniesienie wydajności pracy, ograniczenie fluktuacji załóg oraz poprawa wyników gospodarczych zakładów pracy.
3. Koszty związane z realizacją planów poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy wchodzi w ciężar kosztów działalności bieżącej i inwestycyjnej zakładów pracy.
4. Projekt planu i plan poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy, nie obejmują przedsięwzięć dotyczących zakupu odzieży ochronnej, roboczej i sprzętu ochrony osobistej, zabezpieczenia w środki zachowania higieny osobistej, wydawania posiłków profilaktycznych, bieżącego wyposażenia punktów pierwszej pomocy itp. (przedsięwzięcia te powinny być uwzględnione wyłącznie w innych rozdziałach planu społeczno-gospodarczego np. w planie zaopatrzenia materiałowego, kosztów własnych i finansów).
5. Zakłady pracy, zjednoczenia (jednostki równorzędne), ministerstwa (urzędy centralne) i urzędy wojewódzkie opra-

cowują projekt planu i plan poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy według wzoru BHP—1 stanowiącego załącznik nr 1 do instrukcji.

II. Tryb opracowania projektu planu

6. **Uspołecznione zakłady pracy**, zwane dalej „zakładami pracy”, sporządzają projekt planu poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy.
7. Projekt planu powinien obejmować:
  - a) podstawowe zamierzenia techniczne (w tym inwestycyjne) i organizacyjne, mające na celu likwidację występujących zagrożeń wypadkami przy pracy i chorobami zawodowymi, zmniejszenie uciążliwości pracy, poprawę ogólnych warunków bezpieczeństwa i higieny pracy, przedsięwzięcia w zakresie szkolenia z uwzględnieniem doskonalenia form instruktażu na stanowiskach pracy, popularyzacji bezpiecznych metod pracy, a także inne przedsięwzięcia profilaktyczne,
  - b) terminy i sposób realizacji zamierzeń,
  - c) określenie komórek organizacyjnych odpowiedzialnych za wykonanie zamierzeń,
  - d) nazwę i pozycję innego wzoru planu, w którym uwzględniono zadanie,
  - e) planowane koszty realizacji oraz
  - f) przewidywane efekty realizacji planu określone:
    - parametrami środowiska pracy (np. określenie stopnia nasilenia danego czynnika szkodliwego przed i po zastosowaniu środków określonych planem),
    - liczbę osób objętych poprawionymi warunkami bhp,
    - opisem innych niewymiernych osiągnięć w dziedzinie poprawy warunków bhp.
8. Projekt planu powinien uwzględniać zarówno przedsięwzięcia rozpoczynane, jak też kontynuowane z okresów poprzednich.
9. Wprowadzenie zadań do projektu planu powinno następować w kolejności uwzględniającej stopień nasilenia występujących zagrożeń i ryzyka utraty zdrowia oraz liczby pracowników będących w zasięgu tych zagrożeń.
10. Projekt planu opracowuje się w oparciu o ocenę stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładzie, wydziałach i na stanowiskach pracy obejmującą:
  - stan bezpieczeństwa i higieny pracy i wymogów ergonomii obiektów budowlanych, maszyn i urządzeń technicznych,
  - poziom organizacji pracy, kwalifikacji pracowników i dozoru technicznego oraz dyscypliny pracy,
  - stan zdrowia pracowników w związku z warunkami pracy.
 Ocena ta powinna uwzględniać:
  - pomiary i badania stanowisk pracy,
  - wnioski wynikające ze społecznych przeglądów warunków pracy, zaleceń społecznej inspekcji pracy, zarządzeń organów nadzoru nad warunkami pracy.
11. Przy opracowywaniu projektu planu, kierownicy zakładów pracy powinni zapewnić udział wszystkich jednostek organizacyjnych i specjalistów zatrudnionych w zakładzie i spoza zakładu (m.in. właściwego zakładu służby zdrowia), których zakres obowiązków, zadania lub wiedza są związane z ocenami i przedsięwzięciami, o których mowa w ust. 7 pkt a i w ust. 10 oraz koordynacją opracowania planu społeczno-gospodarczego.

12. Kierownicy zakładów pracy mogą ustalić formy opracowania projektów planów wydziałów, oddziałów, „filii” i innych odrębnych komórek organizacyjnych.

13. **Zjednoczenia** (jednostki równorzędne) sporządzają projekt planu poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy, stosując odpowiednio postanowienia zawarte w ust. 8, 9, 11, w oparciu o własną ocenę stanu warunków bezpieczeństwa i higieny pracy w podległych lub nadzorowanych jednostkach, z uwzględnieniem wniosków organów nadzoru nad warunkami pracy.

14. Projekt planu zjednoczenia zawiera zamierzenia własne jednostki sporządzającej plan, mające na celu poprawę warunków bezpieczeństwa i higieny pracy w podległych lub nadzorowanych jednostkach, uwzględniające specyfikę branży.

Powinny to być zamierzenia o zasadniczym znaczeniu dla całej branży, które wymagają koordynowania, pomocy i nadzoru zjednoczenia oraz których realizacja wykracza poza możliwości zakładu pracy.

Są to m.in. przedsięwzięcia dotyczące:

- zapewnienia bezpiecznych, higienicznych i zgodnych z wymogami ergonomii warunków pracy przy projektowaniu obiektów i technologii oraz konstruowaniu maszyn i urządzeń technicznych,
- doskonalenia organizacyjnych i technologicznych metod pracy z punktu widzenia wymogów bhp, szczególnie przez wprowadzenie odpowiednich tematów do opracowania przez ośrodki organizacji i normowania pracy, ośrodki badawczo-rozwojowe oraz inne placówki naukowo-badawcze,
- opracowań i przedsięwzięć technicznych i organizacyjnych planowanych do wdrożenia w jednym lub kilku zakładach pracy, które po odpowiedniej adaptacji będą możliwe do wprowadzenia w innych zakładach pracy danej branży (nowe technologie i urządzenia wprowadzenie substancji nieszkodliwych dla zdrowia na miejsce stosowanych substancji szkodliwych),
- zadań wynikających z planu ministerstwa (urzędu centralnego),
- zakupu maszyn i materiałów z importu oraz licencji potrzebnych dla osiągnięcia poprawy warunków pracy odpowiadających krajowym normom bezpieczeństwa i higieny pracy.

15. **Ministerstwa (urzędy centralne)** — dla jednostek objętych planem centralnym — i **urzędy wojewódzkie** — dla jednostek objętych planem terenowym — sporządzają projekty planów poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy, stosując odpowiednio postanowienia zawarte w ust. 8, 9, 11, w oparciu o własną ocenę stanu warunków bezpieczeństwa i higieny pracy w podległych jednostkach, z uwzględnieniem wniosków organów nadzoru nad warunkami pracy.

16. Projekty planów, o których mowa w ust. 15 obejmują zamierzenia własne o zasadniczym znaczeniu dla całego resortu, które wymagają skoordynowania, pomocy i nadzoru ministerstwa (urzędu centralnego) oraz których realizacja wykracza poza możliwości zakładów pracy i zjednoczeń (jednostek równorzędnych). Są to m.in. przedsięwzięcia w zakresie:

- uruchomienia produkcji wyrobów i materiałów służących poprawie bezpieczeństwa i higieny pracy w skali branży lub resortu,

- doskonalenia metod pracy z punktu widzenia bezpieczeństwa i higieny pracy, organizowania nowych form szkolenia, doskonalenia systemu nadzoru i kontroli oraz
- wynikającym ze specyfiki resortu.

W projektach planów m.in. powinny się również znaleźć przedsięwzięcia planowane dla ograniczenia zagrożeń w zakładach pracy, w których wg oceny ministerstwa występują najgroźniejsze dla zdrowia pracowników szkodliwości.

17. Urząd wojewódzki sporządza plany poprawy warunków bhp w podległych i nadzorowanych jednostkach organizacyjnych objętych planem terenowym. W ramach wzoru BHP-1 można również uwzględnić zamierzenia odnoszące się do jednostek planu centralnego w zakresie przedsięwzięć międzyzakładowych koordynowanych przez urząd wojewódzki.

18. Ministerstwa (urzędy centralne) i urzędy wojewódzkie przekazują Ministerstwu Pracy, Płac i Spraw Socjalnych oraz Komisji Planowania przy Radzie Ministrów projekty planów, o których mowa w ust. 15 w terminie do dnia 10 września 1977 r.

III. Tryb opracowania planu

19. Po podjęciu przez Radę Ministrów uchwały o Narodowym Planie Społeczno-Gospodarczym na 1978 rok zakłady pracy, zjednoczenia (jednostki równorzędne), ministerstwa (urzędy centralne) i urzędy wojewódzkie opracowują w ramach ustalonych dla nich środków uaktualnione plany poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy.

20. Przy opracowaniu planów należy stosować odpowiednio postanowienia zawarte w ust. 7-11 i 13-17.

21. Plan, o którym mowa w ust. 19 obejmuje oprócz zaktualizowanego wzoru BHP-1 - zestawienie zbiorcze efektów

i kosztów realizacji planów poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładach pracy według wzoru BHP-2 (załącznik nr 2 do instrukcji).

22. Ministerstwa (urzędy centralne) i urzędy wojewódzkie przekazują Ministerstwu Pracy, Płac i Spraw Socjalnych oraz Komisji Planowania przy Radzie Ministrów plany, o których mowa w ust. 19 w terminie do dnia 15 marca 1978 r.

IV. Postanowienia końcowe

23. Zakłady pracy opracowują projekt planu i plan w porozumieniu z radą zakładową. Podlegają one uchwale-niu przez KSR w trybie określonym dla projektów planów i planów społeczno-gospodarczych. Zakres innych uzgodnień ustala właściwa jednostka nadrzędna.

24. Projekt planu i plan poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy uzgadniają:

- 1) zjednoczenia (jednostki równorzędne) i ministerstwa (urzędy centralne) - z zarządem głównym właściwego związku zawodowego,
- 2) urzędy wojewódzkie z wojewódzką radą związków zawodowych.

25. Ministerstwa (urzędy centralne) odpowiedzialne za produkcję określonych grup urządzeń w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy (urządzenia klimatyzacyjne, wentylacyjne, materiały dźwiękochłonne i dźwiękoizolacyjne) sporządzają zestawienie zgłoszonych potrzeb oraz plan produkcji tych urządzeń na podstawie odrębnych ustaleń.

26. Ministerstwa (urzędy centralne) oraz odpowiednio urzędy wojewódzkie ustalają terminy przekazania projektów planów i planów przez zakłady pracy i zjednoczenia.

Załącznik nr 1 do instrukcji w sprawie sporządzania projektów planów i planów poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy załóg pracowniczych.

..... (nazwa jedn. organ.)			Poprawa warunków bezpieczeństwa i higieny pracy				BHP - 1	
Lp.	Opis przedsięwzięcia (zadania)*	Termin realizacji (ewent. etap realizacji)	Komórki odpowiedzialne	Realizacja zadania			Przewidywane wyniki	
				nazwa i pozycja planu, w którym uwzględniono zadanie	Przewidywany koszt		Określenie rodzaju zagrożeń (wypadkowe, zdrowia) lub uciążliwości mających ulec zlikwidowaniu bądź ograniczeniu	Liczba osób, którym będą poprawione warunki bezpieczeństwa i higieny pracy
	kwota**	źródło finansowe***						
1	2	3	4	5	6	7	8	9

* Przedsięwzięcie (zadanie) można rozdzielić na planowe etapy realizacji jak np.: opracowanie dokumentacji, wdrożenie częściowe, ostateczne, wykazując w rubr. 3 - termin wykonania każdego etapu (zadania).

** Należy wykazać kwotę potrzebną do realizacji zadania. W przypadku trudności w wydzieleniu tej części kosztów, która dotyczy poprawy bezpieczeństwa i higieny pracy a realizowana jest w ramach kompleksowego przedsięwzięcia (np. zmiana procesu technologicznego), należy podać całkowity koszt kompleksowego przedsięwzięcia z odpowiednim omówieniem.

*** Należy wymienić: środki działalności podstawowej na wydatki bieżące, środki na inwestycje, środki na realizację przedsięwzięć postępu technicznego np.: fundusz postępu technicznego, fundusz rozwoju itp.

Załącznik nr 2 do instrukcji w sprawie sporządzania projektów planów i planów poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy załóg pracowniczych.

..... (nazwa jedn. organ.)		ZESTAWIENIE ZBIORCZE planowanych efektów i kosztów realizacji planu poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy			BHP - 2	
		Wyszczególnienie	Liczba osób zatrudnionych na zagrożonych stanowiskach pracy		Przewidywany koszt	
....	Stan w dniu		w stosunku do których planowana jest likwidacja lub ograniczenie zagrożeń		Kwota	w tym: inwestycje
		Razem	w tym: poniżej dopuszcz. norm			
1		2	3	4	5	6
CZĘŚĆ I						
Zagrożenia czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy (wiersze 2+3+4+5+6+7+8+9+10+11+12+13)		1				
Substancje szkodliwe		2				
Pyły przemysłowe zwłókniające		3				
Inne pyły przemysłowe		4				
Hałas		5				
Wibracja		6				
Mikroklimat gorący		7		x		
Mikroklimat zimny		8		x		
Niedostateczne oświetlenie stanowisk pracy		9				
Inne		10		x		
Specyficzne dla resortu		11		x		
		12		x		
		13		x		
Zagrożenia czynnikami związanymi z pracą (wiersze 15+16+17+18+19)		14		x		
Wymuszana pozycja ciała		15		x		
Ciężki wysiłek fizyczny		16		x		
Inne		17		x		
Specyficzne dla resortu		18		x		
		19		x		
Zagrożenia wypadkami przy pracy (wiersze 21+22+23+24+25+26+27+28)		20	x	x		
Przy pracach transportowych		21	x	x		
Związane z pracą na wysokościach		22	x	x		
Przy obsłudze maszyn i urządzeń technicznych:						
- porażenie prądem		23	x	x		
- urazy mechaniczne		24	x	x		
inne		25	x	x		
Specyficzne dla resortu		26	x	x		
		27	x	x		
		28	x	x		

CZĘŚĆ II

Liczba osób zatrudnionych w zakładzie pracy ogółem	1	
Liczba osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy	2	
Liczba osób w stosunku do których planuje się ograniczenie zagrożeń czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy	3	

CZĘŚĆ III

Liczba planowanych przedsięwzięć dotyczących likwidacji lub ograniczenia zagrożeń: - czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy (cz. I, w. 1)	1	
- czynnikami związanymi z pracą (cz. I, w. 14)	2	
- wypadkami przy pracy (cz. I, w. 20)	3	
Liczba planowanych przedsięwzięć dotyczących: - urządzeń higieniczno-sanitarnych	4	
- szkolenia i propagandy z zakresu bhp	5	
- prac naukowo-badawczych dotyczących poprawy warunków pracy	6	

WYJASNIENIE DO ZAŁĄCZNIKA NR 2 DO INSTRUKCJI
(wzoru BHP-2)

Wzór „Zestawienie zbiorcze planowanych efektów i kosztów realizacji planu poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy – BHP-2” służy do analizy wybranych informacji z zakładowych planów poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy. Do tego wzoru dostosowano roczne sprawozdanie GUS – Z-10 z efektów i kosztów realizacji planu poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy oraz świadczeń stosowanych z tytułu warunków pracy.

Część I

Określenie podstawowych pojęć

1. W zagrożeniach czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy (poz. 2–13) należy ujmować te stanowiska pracy i ilość zatrudnionych na nich pracowników, przy których zagrożenie czynnikami środowiska pracy występuje w natężeniu szkodliwym lub uciążliwym. Za podstawę należy przyjąć porównanie rzeczywistych warunków pracy stwierdzonych badaniami i pomiarami środowiska pracy z obowiązującymi normami higienicznymi (najwyższe dopuszczalne stężenie i natężenie tzw. NDS lub NDN – rozporządzenie Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 17 marca 1976 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w zakładach pracy (Dz. U. Nr 13, poz. 77) lub inne normy i wytyczne).

Czynniki środowiska pracy występujące w natężeniu szkodliwym spośród wymienionych w poz. 2–9 określa się następująco:

- **poz. 2 – substancje szkodliwe:** są to substancje chemiczne oddziałujące w procesie pracy na organizm człowieka:
  - toksyczne (powodujące zatrucia ostre lub przewlekłe prowadzące do zmian w narządach wewnętrznych),
  - drażniące (powodujące ostre uszkodzenie skóry, nieżyt błon śluzowych, dróg oddechowych i spojówek),
  - uczulające (powodujące przewlekłe odczyny alergiczne skóry i błon śluzowych, astmę oskrzelową). Szkodliwe działanie tych substancji występuje po przekroczeniu wartości NDS.
- **poz. 3 – pyły przemysłowe włókniające:** są to pyły, które mogą spowodować zwłóknienie tkanki płucnej, a zwłaszcza pyły zawierające dwutlenek krzemu (krzemionkę) i krzemiany. Do pyłów tych zaliczamy przykładowo: kwarc, piasek, talk, azbest, pyły ceramiczne, pyły mineralne (granit, bazalty), włókna szklane. Przy ocenie sanitarno-higienicznej warunków pracy należy przyjmować następujące wartości najwyższych stężeń dopuszczalnych:
  - dla pyłów zawierających wolną krzemionkę powyżej 50% (jak np. kwarc, krzemień, piasek kwarcowy, kwarcyt, piaskowiec kwarcytowy) – 2 mg/m³
  - dla pyłów zawierających wolną krzemionkę poniżej 50% (jak np. cement, korund, popioły z węgla, kaolin, glina, surowiec skaleniowy, dolomit, boksyt, szlaka) – 4 mg/m³,
  - dla pyłów zawierających azbest – 2 mg/m³.
- **poz. 4 – inne pyły przemysłowe:** są to pyły nie będące substancjami toksycznymi i nie zawierające krzemionki i krzemianów powstające w czasie rozdrabniania ciał stałych, niezupełnego spalania się różnych materiałów, w czasie paczkowania, przeładunku materiałów sypkich i pyłących przewożonych luzem itp.
- **poz. 5 – hałas:** są to dźwięki szkodliwe, które mogą powodować uszkodzenie słuchu i inne zmiany w organizmie lub w sposób istotny utrudniać wykonywanie pracy (po przekroczeniu NDN i poziomów ustalonych w Polskiej Normie PN-70/B-0251 Akustyka Budowlana. Ochrona przeciwakustyczna w pomieszczeniach budynków),
- **poz. 6 – wibracja:** są to drgania występujące podczas obsługi ręcznej narzędzi uderowych (młotki nitownicze, młoty i dłuta pneumatyczne, piły motorowe, wiertarki, ubijaki, perforatory) oraz drgania występujące na stanowiskach pracy na skutek działania maszyn i urządzeń technicznych. Poziom szkodliwości wibracji określa instrukcja Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej, Departament Sanitarno-Epidemiologiczny z dnia 26 stycznia 1968 r. znak: Ep-44651-1-54/68,
- **poz. 7 – mikroklimat gorący:** są to warunki środowiska pracy określone temperaturą powietrza w pomieszczeniu powyżej 30°C i wilgotnością powietrza powyżej 65% lub bezpośrednim oddziaływaniem otwartego źródła promieniowania cieplnego w pomieszczeniach (piece hutnicze, odlewnie itp.),
- **poz. 8 – mikroklimat zimny:** są to warunki środowiska pracy określone temperaturą powietrza w pomieszczeniach poniżej 14°C i wilgotnością powyżej 65%,
- **poz. 9 – niedostateczne oświetlenie** stanowisk pracy: są to warunki środowiska pracy, w których nie speł-

nione są określone normą wymagania dotyczące oświetlenia miejsc pracy (Polska Norma PN-68/E-02033).

2. W zagrożeniach związanych z pracą (poz. 15-16) ujmować należy te stanowiska pracy, na których występuje zagrożenie czynnikami związanymi z czynnościami roboczymi (wymuszona pozycja ciała, ciężki wysiłek fizyczny) o natężeniu szkodliwym dla zdrowia lub szczególnie uciążliwym:

— **poz. 15 – wymuszona pozycja ciała:** jest to pozycja ciała (np. kuczna, pochylona), narzucona czynnościami roboczymi (np. posadzkarz), lub warunkami przestrzennymi (np. spawanie czy malowanie w podwójnych dnach statków, praca w wąskich kanałach).

Do grupy tej nie kwalifikujemy pracy stojącej (np. włóknarki) czy siedzącej (np. operatora maszyny budowlanej),

— **poz. 16 – ciężki wysiłek fizyczny:** jest to wysiłek, przy którym wydatek energetyczny na pracę efektywną w okresie zmiany roboczej wynosi: dla mężczyzny powyżej 2000 Kcal a dla kobiet powyżej 1200 Kcal lub przez czas dłuższy przekracza na minutę 4 Kcal. Do prac powodujących ciężki wysiłek fizyczny (o ile wykonywane są przez co najmniej 4 godziny zmiany roboczej) należą przykładowo: niezmechanizowany załadunek i rozładunek materiałów, czyszczenie odlewów, niezmechanizowane prace przy budowie torów kolejowych, rąbanie węgla, ścinka drzewa, rozbiór tuzi, formowanie cegieł, brukowanie. W przypadku zatrudnienia kobiet poza wymienionymi pracami należy również uwzględnić takie prace powodujące ciężki wysiłek fizyczny (o ile wykonywane są powyżej 4 godz.), jak: czyszczenie okien, garbowanie skór itp.

3. W zagrożeniach wypadkami przy pracy (poz. 21-28) należy ujmować planowaną likwidację lub ograniczenie zagrożeń podstawowych wynikających z niewłaściwych z punktu widzenia bezpieczeństwa i higieny pracy oraz ergonomii rozwiązań konstrukcyjnych maszyn i urządzeń technicznych, złego stanu technicznego lub braku niezbędnych urządzeń technicznych i zabezpieczających.

Wykazuje się osoby, w stosunku do których w wyniku realizacji planu poprawy warunków bhp przewiduje się zlikwidować lub ograniczyć zagrożenie wypadkami przy pracy,

— **poz. 21 – przy pracach transportowych:** tj. przy obsłudze urządzeń i środków transportowych oraz przy pracach załadunkowych i wyładunkowych na terenie zakładu pracy i poza jego terenem,

— **poz. 22 – przy pracach na wysokościach:** tj. przy pracach, które zagrażać mogą wypadkiem poniżej poziomu, na jakim odbywa się praca (prace budowlane, montażowe, remontowe, instalacyjne, konserwacyjne i inne wykonywane na wysokości stwarzającej zagrożenie upadkiem na ziemię lub z poziomu ziemi do np. wykopu),

— **poz. 23 i 24 – przy obsłudze maszyn i urządzeń technicznych** – ograniczenie zagrożeń:

– porażenia prądem – przy urządzeniach i instalacjach elektrycznych, które nie posiadają właściwych ochron przeciwporażeniowych, w których występuje zagrożenie bezpośredniego albo pośred-

niego porażenia prądem lub szkodliwego oddziaływania łuku elektrycznego,

– powstawania urazów mechanicznych – przy obsłudze maszyn i urządzeń technicznych (poza transportowymi) oraz obsłudze narzędzi wymagających niezbędnych środków ochronnych dla uniknięcia urazu mechanicznego.

4. W pozycjach „inne” (poz. 10, 17 i 25) – należy ujmować osoby zatrudnione na stanowiskach pracy, przy których występują zagrożenia czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy, z samą pracą i zagrożenia wypadkami przy pracy nie wymienione wyżej i nie uwzględnione w pozycjach „specyficzne dla resortu”.

5. Pozycje zagrożeń „specyficzne dla resortu” (poz. 11-13, 18-19, 26-28) należy wypełniać, jeśli przewidują to odrębne zalecenia jednostek nadrzędnych na podstawie ustaleń i określeń zawartych w takich zaleceniach (instrukcjach).

Sposób wypełniania rubryk

6. Rubryki należy wypełniać następująco:

– **rubr. 2** – należy podać liczby osób zatrudnionych bezpośrednio w warunkach zagrożenia na stanowiskach pracy gdzie przekroczone są obowiązujące normy higieniczne (NDS, NDN), sanitarne i inne: np. normy specjalnie ustalone dla danego stanowiska pracy lub wykonywanych czynności. Uwzględniając możliwość działania kilku czynników szkodliwych dla zdrowia na jednego pracownika, ten sam pracownik będzie uwzględniony jednocześnie w kilku pozycjach np. „hałas”, „wibracja”, „mikroklimat gorący”. Dotyczy to również rubr. 3 i 4.

– **rubr. 3** – należy wykazywać liczbę pracowników, w stosunku do których w wyniku realizacji wszystkich planowanych przedsięwzięć zlikwidowane lub ograniczone będą występujące zagrożenia. Należy wykazać pracowników którzy:

a) przed realizacją przedsięwzięć zatrudnieni byli w warunkach przekroczeń obowiązujących norm – wymienionych w rubr. 2 – i którym w wyniku realizacji przedsięwzięć zakłada się obniżenie zagrożeń do poziomu niższego niż dopuszczalne normy, jak też takich, w stosunku do których osiągnięta będzie poprawa, jednak nie będzie osiągnięty poziom zgodny z normą,

b) przed realizacją przedsięwzięć zatrudnieni byli w warunkach zgodnych z normami (jednak mimo to uciążliwych dla zdrowia), i w stosunku do których zakłada się osiągnięcie dalszej poprawy warunków pracy.

(W związku z tym liczba osób wykazanych w rubr. 3 może być wyższa od wynikającej z rubr. 2).

– **rubr. 4** – podaje się liczby osób, w stosunku do których, w wyniku realizacji planu spowodowane zostanie obniżenie szkodliwości poniżej obowiązujących dopuszczalnych norm. (Stosuje się zatem kryterium analogiczne jak w stosunku do rubr. 2).

– **rubr. 5 i 6** – podaje się planowane sumy kosztów realizacji przedsięwzięć przewidzianych w planie zakładu, wpływających na likwidację lub ograniczenie poszczególnych rodzajów zagrożeń. W przypadku, jeśli określone planowane przedsięwzięcie wpłynie na likwidację

lub ograniczenie kilku rodzajów zagrożeń — koszty takiego przedsięwzięcia należy wykazać tylko jeden raz, w pozycji, na którą wpływ przedsięwzięcia uzna się za najważniejszy.

Część II

- w poz. 1 — należy podać ogólną liczbę pracowników zatrudnionych w zakładzie pracy,
- w poz. 2 — należy podać liczbę pracowników zatrudnionych w warunkach zagrożenia czynnikami środowiska pracy, licząc każdego pracownika tylko jeden raz, bez względu na to, czy pracuje on w warunkach zagrożenia jednym czynnikiem, czy kilkoma czynnikami,
- w poz. 3 — podobnie jak w poz. 2 podaje się określoną osobę tylko jeden raz, bez względu na to, czy planuje się w stosunku do tej osoby likwidację lub ograniczenie jednego czy większej ilości zagrożeń.

Część III

- w poz. 1–3 — należy podać liczbę planowanych przedsięwzięć likwidujących lub ograniczających zagrożenia wymienione w części I, poz. 1–28.

W przypadku gdy jedno przedsięwzięcie likwiduje lub ogranicza równocześnie kilka różnych zagrożeń: czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy, czynnikami związanymi z pracą a ponadto wypadkami przy pracy — przedsięwzięcie takie należy ująć tylko 1 raz w pozycji określającej likwidację lub ograniczenie czynnika przeważającego, tzn. mającego największe znaczenie na danym stanowisku (grupe stanowisk) pracy,

- w poz. 4 — należy ujmować wszystkie planowane w drodze inwestycji lub adaptacji innych pomieszczeń — urządzenia higieniczno-sanitarne w istniejących zakładach pracy,
- w poz. 5 — należy ujmować planowane przedsięwzięcia z zakresu szkolenia bhp i popularyzacji ochrony pracy jak np. produkcja filmów bhp, urządzenie gabinetu bhp, wystaw itp.,
- w poz. 6 — należy ujmować tylko te prace naukowo-badawcze, których celem jest poprawa bezpieczeństwa i higieny pracy oraz warunków ergonomicznych.

Zjednoczenia (jednostki równorzędne)

Wzór ten jest zbiorczym zestawieniem danych wykazywanych na analogicznych wzorach przez podległe zakłady pracy. W związku z tym jednostki nadrzędne w poszczególnych rubrykach i pozycjach podają odpowiednie dane sumaryczne. Nie należy uwzględniać przedsięwzięć zawartych w planach zjednoczeń, z wyjątkiem prac naukowo-badawczych, które należy włączyć, jeśli nie stanowią one powtórzeń tematów uwzględnionych we wzorach BHP-1 i BHP-2 zakładów pracy.

Ministerstwa (urzędy centralne) i urzędy wojewódzkie

Wzór należy wypełnić analogicznie jak zjednoczenia na podstawie wzorów BHP-2 wypełnionych przez podległe jednostki organizacyjne. Nie należy uwzględniać przedsięwzięć zawartych w planach ministerstw (urzędów centralnych) lub urzędów wojewódzkich z wyjątkiem prac naukowo-badawczych, które należy włączyć jeśli nie stanowiły one powtórzeń tematów uwzględnionych we wzorach BHP-1 i BHP-2 podległych jednostek.

Załącznik Nr 2

INSTRUKCJA

w sprawie sporządzania projektów planów i planów rehabilitacji zawodowej pracowników ze zmniejszoną sprawnością do pracy.

I. Ogólne zasady

1. Plan rehabilitacji zawodowej pracowników ze zmniejszoną sprawnością do pracy jest częścią rocznego planu społeczno-gospodarczego.
2. Podstawowym celem opracowania planu jest stworzenie warunków do prowadzenia rehabilitacji pracowników ze zmniejszoną sprawnością do pracy, którzy ze względu na stan zdrowia nie mogą wykonywać dotychczasowej pracy i wymagają okresowej lub stałej zmiany dotychczasowej pracy w celu:
  - przyuczenia do pracy na nowym stanowisku pracy,
  - adaptacji (przystosowania) do pracy na dotychczasowym stanowisku pracy.
3. Rehabilitacja zawodowa odbywa się:
  - 1) w zakładowych i międzyzakładowych ośrodkach rehabilitacji zawodowej,
  - 2) w zakładach pracy na wyodrębnionych stanowiskach pracy, dostosowanych do potrzeb adaptacji lub przyuczenia do określonej pracy.
4. Zasady prowadzenia rehabilitacji zawodowej określają:
  - rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1974 r. w sprawie warunków odbywania rehabilitacji zawodowej uprawniających do zasiłku wyrównawczego oraz szczegółowych zasad przyznawania tego zasiłku (Dz.U. Nr 51, poz. 325),
  - wytyczne Nr 19 Ministrów Pracy, Płac i Spraw Socjalnych oraz Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 20 listopada 1975 r. w sprawie warunków odbywania rehabilitacji zawodowej uprawniających do zasiłku wyrównawczego (Dz. Urz. MPPiSS Nr 10, poz. 26).
5. Koszty związane z realizacją przedsięwzięć wchodzą w koszty działalności bieżącej i inwestycyjnej zakładu pracy.
6. Zakłady pracy, zjednoczenia (jednostki równorzędne), ministerstwa (urzędy centralne) i urzędy wojewódzkie opracowują projekt planu i plan rehabilitacji zawodowej według wzoru Rz-1, stanowiącego załącznik do instrukcji, z ewentualnymi uzupełnieniami określonymi przez właściwą jednostkę nadrzędną.

II. Tryb opracowania projektu planu

7. Uspołecznione zakłady pracy zwane dalej „zakładami pracy” sporządzają projekt planu rehabilitacji zawodowej pracowników ze zmniejszoną sprawnością do pracy.
8. Projekt planu powinien obejmować:
  - a) określenie potrzeb zakładów pracy w zakresie prowadzenia rehabilitacji zawodowej,
  - b) podstawowe zamierzenia organizacyjne i techniczne, w tym inwestycyjne, niezbędne do prowadzenia rehabilitacji zawodowej zarówno w istniejących już, nowo uruchamianych, jak i planowanych ośrodkach zakładowych i międzyzakładowych oraz na wyodrębnionych stanowiskach pracy dla celów rehabilitacji zawodowej,

- c) organizowanie nowych stanowisk pracy dla celów rehabilitacji zawodowej we wszystkich stosowanych formach,
  - d) określenie przewidywanych kosztów inwestycyjnych nowych ośrodków rehabilitacji zawodowej, obiektów lub zamierzeń realizowanych na ogólnie przyjętych zasadach i ujętych w odpowiednich częściach planu zakładu,
  - e) określenie komórek organizacyjnych i osób odpowiedzialnych za organizowanie, prowadzenie i rozwijanie działalności w zakresie rehabilitacji zawodowej.
9. Projekt planu powinien uwzględniać również zamierzenia kontynuowane z lat ubiegłych.
  10. Projekt planu i plan sporządza się w oparciu o ocenę i wnioski zespołu do spraw rehabilitacji zawodowej działającego na podstawie wytycznych Nr 19 Ministrów Pracy, Płac i Spraw Socjalnych oraz Zdrowia i Opieki Społecznej, o których mowa w ust. 4 oraz w ramach posiadanych środków ustalonych przez jednostkę nadrzędną.
  11. Przy opracowywaniu planu rehabilitacji zawodowej kierownicy zakładów pracy powinni zapewnić udział wszystkich jednostek organizacyjnych i specjalistów zatrudnionych w zakładzie, których wiadomości i umiejętności mogą być wykorzystane przy opracowywaniu planu.
  12. Oprócz wzoru Rz-1 projekt planu powinien zawierać również część opisową, obejmującą niezbędne informacje dotyczące planowanych zamierzeń, o których mowa w ust. 8 instrukcji.
  13. Zjednoczenia (jednostki równorzędne) sporządzają projekty planów rehabilitacji zawodowej pracowników stosując odpowiednio postanowienia ust. 8, 9, 11 i 12 instrukcji. Uwzględniają w nim projekty planów podległych lub nadzorowanych zakładów pracy, zadania wynikające z wytycznych ministerstwa (urzędu centralnego) lub urzędu wojewódzkiego oraz zamierzenia własne (np. powołanie ośrodków międzyzakładowych).
  14. Ministerstwa (urzędy centralne) i urzędy wojewódzkie sporządzają projekty planów rehabilitacji zawodowej stosując odpowiednio postanowienia zawarte w ust. 8, 9, 11, 12, 13.
  15. Urząd wojewódzki sporządza projekt planu rehabilitacji zawodowej dotyczący podległych jednostek organizacyjnych oraz jednostek nadzorowanych, objętych planem terenowym.
W części opisowej należy również podać skoordynowane przez urząd przedsięwzięcia w tym zakresie, dotyczące planowanych zamierzeń jednostek organizacyjnych objętych planem centralnym.
W przypadku planowanych zamierzeń dotyczących tworzenia (rozwijania istniejących) ośrodków międzyzakładowych należy podać nazwę i siedzibę ośrodka oraz partycypujące w jego działalności zakłady pracy.
  16. Ministerstwa (urzędy centralne) oraz urzędy wojewódzkie przekazują Ministerstwu Pracy, Płac i Spraw Socjalnych oraz Komisji Planowania przy Radzie Ministrów projekty planów na rok 1978 w terminie do dnia 10 września 1977 r.

III. Tryb opracowania planu

17. Po podjęciu przez Radę Ministrów uchwały o Narodowym Planie Społeczno-Gospodarczym na 1978 r. zakłady pracy, zjednoczenia (jednostki równorzędne), ministerstwa (urzędy centralne) i urzędy wojewódzkie opracowują w ra-

mach ustalonych dla nich środków uaktualnione plany rehabilitacji zawodowej.

18. Przy opracowaniu planów należy stosować odpowiednio postanowienia zawarte w ust. 7, 8, 9, 11, 12, 13, 15.
19. Ministerstwa (urzędy centralne) i urzędy wojewódzkie w terminie do dnia 15 marca 1978 r. przekazują plany Ministerstwu Pracy, Płac i Spraw Socjalnych oraz Komisji Planowania przy Radzie Ministrów.

IV. Postanowienia końcowe

20. Zakłady pracy opracowują projekty planów i plany w porozumieniu z radą zakładową. Podlegają one uchwaleniu przez KSR w trybie określonym dla projektów planów i planów społeczno-gospodarczych.
21. Projekty planów i plany rehabilitacji zawodowej uzgadniają:
  - 1) zjednoczenia (jednostki równorzędne) i ministerstwa (urzędy centralne) – z zarządem głównym właściwego związku zawodowego,
  - 2) urzędy wojewódzkie – z właściwą wojewódzką radą związków zawodowych.
22. Ministerstwa (urzędy centralne) oraz odpowiednio urzędy wojewódzkie ustalają terminy przekazania projektów planów i planów przez zakłady pracy i zjednoczenia (jednostki równorzędne).

Załącznik do instrukcji w sprawie sporządzania projektu planu i planu rehabilitacji zawodowej.

WYJAŚNIENIE DO WZORU Rz-1

I. Zakłady pracy

Zakłady pracy nie wyczerpują wszystkich rubryk pozycji 1-2 omawianego wzoru.

poz. 3

podaje się ilość stanowisk dla celów rehabilitacji zawodowej na dzień 31 grudnia 1977 r.

Uwaga: na końcu wzoru należy podać nazwę i adres międzyzakładowego ośrodka, jeśli pracownicy danego zakładu odbywają w nim rehabilitację.

poz. 4

podaje się ilość planowanych nowych stanowisk pracy dla celów rehabilitacji zawodowej, które zostaną uruchomione na przestrzeni roku 1978.

poz. 5

podaje się tylko stanowiska, które będą uruchamiane w roku 1978 w nowo powstających ośrodkach zakładowych i międzyzakładowych.

poz. 6

podaje się koszty inwestycyjne przeznaczone w 1978 r. na budowę nowych zakładowych lub międzyzakładowych ośrodków rehabilitacji zawodowej (dotyczy to obiektów ujętych w odpowiedniej części planu inwestycyjnego).

poz. 7

podaje się ilość pracowników, którzy według oceny lekarza przemysłowej służby zdrowia kwalifikują się do rehabilitacji zawodowej.

poz. 8

podaje się ilość pracowników, którzy poddani byli w roku 1977 rehabilitacji zawodowej i w tym samym roku podjęli pracę.

poz. 9

podaje się przybliżoną ilość pracowników, przewidzianych do rehabilitacji w roku 1978 w zakładowych, międzyzakładowych ośrodkach lub na wyodrębnionych stanowiskach pracy.

część opisowa

podaje się uzupełniające dane dotyczące przedsięwzięć wymienionych w pozycjach 4-6 i 9, które wymagają szczegółowego omówienia, np.: termin, etap lub ewentualne trudności w ich realizacji.

Wypełniony wzór należy przesać do jednostki nadrzędnej oraz właściwego urzędu wojewódzkiego.

II. Zjednoczenia – jednostki równorzędne

Wypełniają wzór w pozycjach 1-9 na podstawie danych uzyskanych z jednostek podległych.

poz. 1

podaje się ilość zakładów prowadzących poszczególne formy rehabilitacji według stanu na dzień 31 grudnia 1977 r.

poz. 2

podaje się tylko ilość nowych zakładów planujących prowadzenie rehabilitacji zawodowej w roku 1978.

poz. 3 do 9

podaje się zbiorcze zestawienie danych wykazanych na analogicznych wzorach przez podległe zakłady pracy oraz zamierzenia własne.

Wypełniony wzór wraz z wykazem międzyzakładowych ośrodków rehabilitacji zawodowej należy przesać do jednostki nadrzędnej.

III. Ministerstwa (urzędy centralne) i urzędy wojewódzkie

Wypełniają wzór analogicznie jak zjednoczenia (jednostki równorzędne) na podstawie danych uzyskanych ze zjednoczeń – jednostek równorzędnych. Ponadto ministerstwa i urzędy wojewódzkie sporządzają wykaz ośrodków międzyzakładowych, który łącznie z opracowanym wzorem Rz-1 prześlą do Ministerstwa Pracy, Płac i Spraw Socjalnych i do Komisji Planowania przy Radzie Ministrów.

Wzór Rz-1

..... nazwa jednostki ..... organizacyjnej		PLAN REHABILITACJI ZAWODOWEJ na rok			Rz-1	
Lp.	WYSZCZEGÓLNIENIE	Razem	Formy rehabilitacji zawodowej			
			Ośrodek rehabilitacji zawodowej		Wyodrębnione stanowiska pracy dla celów rehabilitacji zawodowej	
			zakładowy	międzyzakładowy		
1	2	3	4	5	6	
I.	Liczba zakładów prowadzących rehabilitację zawodową	1				
	Liczba zakładów planujących prowadzenie rehabilitacji zawodowej	2				
	Liczba istniejących stanowisk pracy dla celów rehabilitacji zawodowej	3				
	Liczba planowanych stanowisk pracy dla celów rehabilitacji zawodowej	4				
	w tym:					
	– stanowiska pracy w nowo uruchamianych ośrodkach	5				x
	Przewidywane koszty inwestycyjne nowych ośrodków rehabilitacji zawodowej	6				x
	Liczba pracowników ze zmniejszoną sprawnością do pracy	7		x	x	x
	Liczba pracowników poddanych rehabilitacji zawodowej w 1977 r.	8				
	Planowana (szacunkowa) liczba pracowników, którzy będą poddani rehabilitacji zawodowej	9				
II.	Opis planowanych przedsięwzięć, których efekty i koszty wykazano w pozycjach 4-6 i 9.					

WARUNKI PRENUMERATY

Prenumerata roczna wynosi 40 zł. Wpłaty za prenumeratę jednostki gospodarki uspołecznionej, instytucje i organizacje społeczno-polityczne mogą dokonywać wyłącznie w oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch” w nieprzekraczalnym terminie do dnia 25 listopada za styczeń, I kwartał, I półrocze roku następnego i na cały rok następny.

Prenumeratorzy indywidualni oraz zakłady pracy i instytucje w miejscowościach, w których nie ma oddziału RSW zamawiają prenumeratę w urzędach pocztowych lub u doręczycieli – do 10 dnia miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty.

Pojedyncze egzemplarze można nabywać tylko w Centrali Kolportażu Prasy i Wydawnictw „Ruch” W-wa ul. Towarowa 28 – antresola pok. 2.

Reklamacje dotyczące prenumeraty i zamówień należy składać do placówek „Ruch” lub urzędów pocztowych, w których opłacona została prenumerata.

Ministerstwo Pracy, Płac i Spraw Socjalnych nie przyjmuje wpłat na prenumeratę i nie prowadzi sprzedaży dziennika.

Redakcja i Administracja: Ministerstwo Pracy, Płac i Spraw Socjalnych 00-513 Warszawa, ul. Nowogrodzka 1/3